

76-F-65

Dr. R. RAUSCHER:

O BRATRSKÉ ADOPCI V ZEMSKÉM PRÁVU UHERSKÉM DO VERBÖCZYOVA TRIPARTITA.

ZVLÁŠTNÍ OTISK

ZE SBORNÍKU VĚD PRÁVNÍCH A STÁTNÍCH ROČ. XXVIII.

SEMINÁRNÍ
Hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

V PRAZE 1928.

NÁKLADEM VLASTNÍM.

Dr. R. RAUSCHER.

O bratrské adopci v zemském právu uherském do Verböczyova Tripartita.

V uherském právu soukromém setkáváme se s pozoruhodným právním institutem, o němž chceme stručně pojednati: jest to t. zv. bratrská adopce. O bratrské adopci v dosavadní literatuře uherské bylo pojednáno v souvislosti o adopci vůbec, samostatně, pokud nám známo, však jí nebyla věnována zvláštní pozornost.¹⁾ Z našich badatelů zabýval se uherskou adopcí prof. Kadlec srovnávaje ji s českým spolkem.²⁾

Uherská adopce bratrská je ve své době zvláštností práva uherského.³⁾ Někteří badatelé uvádějí tento institut v souvislosti s t. zv. pobratimstvem, s kterým je jí možno porovnávat, nikoli však ztotožňovati.⁴⁾

Přece však se nutno zmíniti, že o bratrské adopci (adoptio in fratrem) jsou zprávy i v jiných právech než v právu uherském.

1) Ze starší literatury: *Huszy*, Jurisprudentia practica (1745), str. 91 lib. I. tit. XIV.; *Kelemen*, Institutiones juris hungarici privati I., str. 194., *Marcovics*, Epitome institutionum iuris hungarici privati (1822), str. 54—56; *Jung*, Darstellung des ung. Privatrechtes, I. (1827), str. 42; *Szemenics*, Elementa juris hungar. civ. privati (1819) I., 92, 169. Z novější literatury *Timon*, Ungarische Rechts- u. Verfassungsgeschichte, 580; *Tagányi*, Lebende Rechtsgewohnheiten in Ungarn (1922), str. 84 násl.

2) Verböczyovo Tripartitum a soukromé právo uherské a chorvatské šlechty v něm obsažené (1902) str. 140 násl.

3) Uvádíme seznam použitých zkratk: C. D. P. = Codex diplomaticus Patrius sv. I.—VII. (1865 násl.); *Fejér* = *Fejér*, Codex diplomaticus Hungariae, I.—XI.; *Wenzel*, C. d. Arp. = Codex diplomaticus Arpadianus continuatus edd. Gustav Wenzel; Haz. Oklev. = Hazai Oklevéltár (1234—1536) (1879); C. And. = Codex diplomaticus hung. Andegavensis I—VI (edd. E. Nagy, 1878—1891); M. Str. = Monumenta ecclesiae Strigoniensis, edd. Ferd. Knauz, I.—III.; *Endlicher*, Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana, 1849; *Laszowski*, Monumenta historica = Mommenta historica nobil. Turopolje, sv. I. násl.

4) O bratrské uherské adopci a o pobratimstvu mluví zvláště Tagányi v. uv. spisu.

Jest tu uvéstí především zprávu z pramenů práva římského, kde zmínky o bratrské adopci uvedeny jsou v konstituci Dioklecianově a Maximianově.⁵⁾ Je to ovšem zpráva, že bratrská adopce vyskytá se u peregrinů a zakazuje se. Tamassia tvrdí, že byla tato konstituce vydána od Diokleciána na cestě v Panonii a domnívá se, že bratrskou adopci uvedenou v této konstituci přičísti je peregrinům obývajícím tehdy Panonii — Slovanům. Jest to ovšem domněnka, jinými zprávami nepotvrzená.

Jisto však jest, že o této bratrské adopci (adoptio in fratrem) udržely se pak zprávy i v právu byzantském⁶⁾ a udržely se i v knize Harmenopulově.⁷⁾

V souvislosti s těmito zprávami bylo by možno uvéstí i slovanský termín „bratrotvorenje“, který se vyskytá u Matěje Vlastara.⁸⁾

Bratrská adopce podle práva uherského vyskytá se i na půdě chorvatské, ovšem v době pozdější.⁹⁾

Bratrská adopce práva uherského záležela v tom, že jedna osoba přijímala druhou za bratra. Osoba přijímaná mohla však prohlásiti, že přijímá adoptujícího rovněž za bratra. Podle toho dělí se adopce bratrská na jednostrannou nebo dvojstrannou.¹⁰⁾

Pozoruhodno je, jakých výrazů se o bratrské adopci užívá. Jsou tu výrazy: in fratres adoptivos se se recipere,¹¹⁾ in fratres

⁵⁾ Codex VI., 24, 7. Imp. Diocletianus et Maximianus AA. Zizoni. Nec apud peregrinos fratrem sibi quisquam per adoptionem facere poterat, cum igitur, quod patrem tuum voluisse facere dicis, irritum sit, portionem hereditatis, quam is, adversus quem supplicas, velut *adoptatus frater* heres institutus tenet, restitui tibi curae habebit praeses provinciae. Srov. Tamassia, L'affrattellamento (1886) str. 43 násl.

⁶⁾ Basilica XXXV, 13, 17., Zachariä, Geschichte des griechisch-röm. Rechts (1892) str. 118—119.

⁷⁾ V., 8, 92. (Ve vyd. Heimbachově, 1851, str. 661.)

⁸⁾ K tomuto termínu srov. Syntagma Matěje Vlastara, *Flovinskij, Памятники законодательной дѣятельности Душана*, (1888) str. 123, přílohy. Srov. *Saturnik*, Příspěvky k šíření byzantského práva (1922), str. 61, termín tvorenie v Prochironu.

⁹⁾ Laszowski, Monumenta historica I., 128, 197, 349 č. 301, II. 78, 253.

¹⁰⁾ Příklad dvojstranné adopce viz C.D.P. IV. 295 č. 219 (1430). Klasičtý příklad viz z území chorvatského, Laszowski, Monumenta historica, II. 78, č. 59 (1491).

¹¹⁾ C.D.P. IV. 238 č. 179 (1399).

condivisionales recipere,¹²⁾ in fratres adoptivos et condivisionales acceptare,¹³⁾ in fratres adoptivos et condivisionales recipere et adoptare.¹⁴⁾ O bratrské adopci v pramenech se výslovně praví: fraternalis, condivisionalis receptio.¹⁵⁾

To jsou výrazy pravidelně užívané. Jako zvláštní výraz možno uvéstí: in fratres condivisionales et aviticos recipere et adoptare.¹⁶⁾ Když šlo o bratrskou adopci vzájemnou, pak v pramenech užívá se pro ni výrazu contractus a to již z konce 14. století¹⁷⁾ a z počátku 15. století.¹⁸⁾ Třeba tu připomenouti, že v hořejší terminologii výraz fratres označuje příbuzné vůbec a zvláště pak výrazy fratres condivisionales označují se v uherských pramenech příbuzní vzdálenější než bratři.¹⁹⁾ Širší význam tohoto výrazu je patrný i z toho, že jako fratres condivisionales jmenují se neteře, které přijímají v adopci jejich strýcové.²⁰⁾ To se jeví i v právu chorvatském, kde se vyskytají výrazy: recepissent in proximos et in fratres.²¹⁾

S bratrskou adopcí setkáváme se v Uhrách již ve 13. století.²²⁾ Nalezený příklad svou formou nasvědčuje tomu, že adopce bratrská byla již v užití v této době. Zprávy o ní se rozmnožují pak ve stol. 14.²³⁾ a zvláště pak v 15. století stávají se bratrské adopce velmi častými.²⁴⁾

¹²⁾ Fejér, X. 6. 969—970 (1421), 725 (1425).

¹³⁾ C.D.P. IV. 295 (1430).

¹⁴⁾ C.D.P. V. 314 č. 218.

¹⁵⁾ Fejér, X. 6. 970 (1421).

¹⁶⁾ C.D.P. IV. 368 (1451). V příkladu z území chorvatského je užito výrazů: in fratrem eorum verum et legitimum, adoptivum, generacionalem atque condivisionalem necnon successorem ipsorum... apsumpsissent, Laszowski, Monumenta historica I. 197 (1425).

¹⁷⁾ C.D.P. IV. 238 č. 179 (1399).

¹⁸⁾ Fejér, X. 8. 497 (1409); srov. Tr. I. tit. 66 § 2.

¹⁹⁾ Srov. na př. Fejér X. 5. 152 (1411), 624 (1415).

²⁰⁾ Fejér, X. 6. 969—970 (1421).

²¹⁾ Laszowski, Monumenta historica I. 128.

²²⁾ Wenzel, C. d. Arp. XII. 557—8 (1294).

²³⁾ M. Str. III. 227 č. 342 (1333); C. D. P. IV. 238 č. 179 (1399).

²⁴⁾ Fejér, X. 8. 496 (1409), 594 (1417); X. 6. 969—70 (1421), 725 (1425); X. 7. 229 (1430); C. D. P. IV. 295 č. 219 (1430), 368 (1451), V. 286 č. 199 (1466), 314 č. 218 (1472).

Právě z této okolnosti a pak také proto, že srovnáváme-li tyto příklady z 15. století s příklady dřívějšími, soudíme, že právě ve století 15. je bratrská adopce daleko více oblíbená než dříve. Příklady její z této doby jsou také velmi rozmanité různými vedlejšími ustanoveními, která jsou k ní připojována, o nichž se ještě zmíníme.

Tripartitum probírajíc bratrskou adopci (I. 66) nezná tato vedlejší ustanovení připojovaná k ní, nýbrž vytýká její charakteristické znaky velmi striktně.

Ptáme-li se, proč se bratrská adopce objevuje v právu uherském, shledáváme odpověď na to v účelu, ku kterému směřuje. Cíl její, o němž budeme ještě mluvit, jest především ve vytvoření dědického práva mezi adoptantem a adoptovaným, ale také v úpravě vnitřních poměrů rodinných, k níž se rovněž bratrská adopce užívá.

Tyto důvody, proč se objevuje bratrská adopce v právu uherském a zvláště pak prvý důvod, t. j. vznik dědického práva, jsou patrné ze současných zpráv pramenů, ale také i ze zjevu, které provázejí adopci synovskou. Neboť i adopce synovská, s níž se rovněž velmi brzy v Uhrách setkáváme,²⁵⁾ má za účel především vznik dědického práva mezi adoptovaným a adoptantem. Důkazem proto jsou nejen privilegia, v nichž je poskytována volnost testovací a v nichž je adopce zmíněna jako jeden ze způsobů testovacích,²⁶⁾ ale zvláště ta okolnost, že adopce synovská úplně ztrácí svou původní povahu přijímání syna za syna adoptivního a stává se jedním ze způsobů *darování na případ smrti*. Máme totiž zachovánu z práva uherského zajímavou zprávu ze 14. století, kdy za syna adoptivního je přijímán *klášter* za tím účelem, aby uskutečnilo se darování na případ smrti adoptujícího pro blaho jeho duše.²⁷⁾

²⁵⁾ C.D.P. VIII. 172 (1275); *Fejér* VII. 3. 95 (1290) č. 80.

²⁶⁾ *Endlicher*, Monumenta Arpadiana, str. 399 (1201) . . . decernimus, ut qui ex iisdem herede carerent liberam disponendi . . . habeant facultatem et ad filias neptes, nepotes, seu alios, quoscumque duxerint adoptandos bonorum suorum universitas devolvatur. Srov. *Illés*, A törvényes öreklés rendje az Arpádok korában, (1904) str. 49.

²⁷⁾ Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy I. (1871) č. 317 (1327) Quod Myhedeus filius Vyd de Bulchu patronus monasterii de Geech in Comitatu de Baran (!) in nostri presentia personalis constitutus confessus est oraculo vive vocis, quod cum ipse heredum careat solacio, Monasterium

To ovšem není vzácností pro právo uherské,²⁸⁾ že adopce synovská nabývá tohoto významu.

Ale právě v těchto příkladech vidíme příčinu, proč se i bratrská adopce v Uhrách rozšířila. Je to zvláštní povaha uherského práva dědického, která je opět podmíněna povahou uherského majetkového práva rodinného.²⁹⁾ I v Uhrách dědili především osoby příbuzné, a musely se proto zde vytvořiti podobné právní instituty jako v jiných zemích,³⁰⁾ které odstraňovaly nedostatek důvodů, jimiž dědické právo bylo podmíněno. Při bratrské adopci uherské bylo to vytvoření vzájemného poměru příbuzenského neb aspoň jednostranného tohoto poměru.

Přihlédneme k bratrské adopci blíže. Bratrská adopce je uzavírána pravidelně mezi osobami nepřibuznými, ale vyskytá se i mezi osobami příbuznými. Poměr příbuzenský těchto osob mnohdy nelze zjistiti ze zachovaných zpráv,³¹⁾ ale někdy se i tento poměr příbuzenský vytýká.³²⁾

V bratrskou adopci mohou přijímati nejen muži, nýbrž i ženy. Není překážkou, že adoptující žena je provdána, neboť přijímá pak osoby za bratry zřetelem k majetku, který jí náleží.³³⁾ Rovněž i přijaty mohou býti ženy v bratrskou adopci a o těchto adoptovaných ženách se praví, že se stávají, jak bylo upozorněno, soudělnými bratry.³⁴⁾ Mohou to býti opětně ženy příbuzné, a nezáleží na tom, zda jde o ženy provdané či neprovdané.³⁵⁾

beati Ipoliti de Geech antedictum pro remedio anime sue in filium recepisset adoptivum, omnes possessiones suas hereditarias adquisitas et empticias vbiunque existentes reliquisset, donasset, legasset et legavit coram nobis eidem Monasterio cum omnibus utilitatibus et pertinenciis universis.

²⁸⁾ Srov. co praví *Pappenheim*, Über künstliche Verwandtschaft im germanischen Recht, Z. f. Rechtsg. G. Abt. 29. (1908) str. 322.

²⁹⁾ Srov. *Kadlec*, Verböczyovo Tripartitum, str. 235n., 267.

³⁰⁾ *Stobbe*, Handbuch d. d. Privatrechts, IV. § 258 str. 375.

³¹⁾ C.D.P.V. 314 č. 218 (1472). Tu se prostě praví: Quod ipse frater ductus amore, Nobiles . . . consanguineos suos . . . in fratres adoptivos et condivisionales recepisset et adoptasset . . .

³²⁾ *Wenzel*, C. d. Arp. XII. 557 (1294) in linea consanguinitatis proxima sibi attinerent, et in secundo gradu collateralali solum distet ab eisdem.

³³⁾ C.D.P. IV. 295 č. 219 (1430).

³⁴⁾ *Fejér*, X. 6. 969—970 (1421).

³⁵⁾ *Laszowski*, Monumenta historica, I. č. 301 (1455).

Na obou stranách jak na straně adoptujícího, tak na straně adoptovaného může se vyskytnouti jen jedna osoba, ale může býti i osob více. A pravidelně při bratrských adopcích vyskytá se osob více. Příkladem jsou uváděné případy v tomto pojednání.

Velmi zajímavé příklady tohoto druhu vyskytají se v právu chorvatském, kde přijímají celé rody na jedné straně určité osoby za své bratry. Rody souhlasnou vůlí všech osob přijímají je mezi sebe a určují jim již za jejich života, jakou část půdy mají obdržeti.³⁶⁾

Podmínkou bratrské adopce jest, že přijímající nemá dědiců. Tato podmínka je zdůrazněna zvláště v Tripartitu.³⁷⁾

Zvláštní případ může nastati, přijímá-li více příbuzenských několik osob v adopci. Vyskytá se pak rčení, že adoptující přijali adoptované, jak za syny tak i za bratry: *in veros filios et fratres condivisionales recepissent et assumpsissent* . . .³⁸⁾

Spojují se zde obě adopce. Podobný příklad máme zachován ze 14. století v listinách chorvatských, kde vyskytá se případ toho druhu, že otec adoptuje osobu třetí za syna maje syny, při čemž tito adoptují adoptovaného za bratra.³⁹⁾

Bratrská adopce může se týkati buď všeho majetku účastněných osob nebo se vztahuje jen na určitý jejich majetek.⁴⁰⁾ Velmi názorně to vystihuje listina z území chorvatského, kde se v adopci bratrské, v níž je účastno více osob, vytýká přesně určitá část, které se adopce má týkati.⁴¹⁾

Při bratrské adopci setkáváme se s vyslovením královského svolení.⁴²⁾ Toto svolení královské nazývá se *consensus regius* nebo *permissio principis* a zdůrazňuje je zvláště *Tripartitum*, které

³⁶⁾ *Laszowski*, Monumenta historica I. 349 č. 301 (1455). Velmi poučný je příklad již ovšem ze 16. století, kde šlechta žijící v Turopolji v 27 vesnicích přijala se vzájemně za adoptivní bratry. Jde tu o hromadné přijetí. *Laszowski*, Monumenta historica. III. 439—445, IV. 39—41.

³⁷⁾ Tr. I. 66. § 3 a 4 . . . *haeredibus deficientibus*.

³⁸⁾ *Fejér*, X. 8. 594 (1417) Srov. k tomu, co praví *Tagányi*, l. c. že maďarsky se bratrská adopce nazývá *atyafiúvá való fogadás* nebo *fogadott atyafiúság*.

³⁹⁾ *Smičiklas*, Codex XIV. str. 43. č. 26 (1367).

⁴⁰⁾ C. D. P. V. č. 218 (1472).

⁴¹⁾ *Laszowski*, Monumenta historica I. 196—7.

⁴²⁾ *Fejér*, X. 6. 970.

činí na něm platnost adopce závislou. Bez tohoto přivolení uplatňuje se odúmrtní právo královské.⁴³⁾

Co dávalo bezprostředně podnět k tomu, aby bratrská adopce byla uzavírána? Je to pravidelně zvláštní přízeň, která se mezi určitými osobami vyvinula a která je také zdůrazňována.⁴⁴⁾ Ale jsou tu i zcela zvláštní důvody. Příkladem je bratrská adopce z r. 1466,⁴⁵⁾ v níž jako důvod bratrské adopce se uvádí poskytnutí určité částky peněžité adoptovaným adoptujícímu před adopcí. Adoptující za tuto částku prodává adoptovanému určitý majetek a zároveň ho přijímá za adoptivního bratra.⁴⁶⁾

Ptáme se dále, jaký význam má uzavírání bratrské adopce, mezi osobami, které jsou již příbuzny. Odpověď na to nalézáme rovněž v pramenech. Bratrská adopce mezi příbuznými slouží k úpravě příbuzenského jejich poměru. Jasně je to patrné ze zachované listiny ze 14. století, v níž se prohlašuje, že bratrskou adopcí mají se posílit příbuzenské svazky, které podle právního řádu nejsou tak pevné, aby z nich nastaly účinky, o něž příbuzní usilují.⁴⁷⁾ V případě jiném se uvádí, že vzdálenější příbuzní jsou bratrskou adopcí měněni v příbuzné bližší.⁴⁸⁾

V jiném konečně případě upravuje se bratrskou adopcí nerovný právní poměr mezi muži a ženami v rodině, neboť ženy jsou přijímány, jak výše uvedeno, za bratry a dostává se jim bratrskou adopcí právně postavení v rodině jako mužským příbuzným.⁴⁹⁾

⁴³⁾ Tr. I. 8. 66. § 2. a 4.

⁴⁴⁾ C. D. P. V. 314 č. 218 (1472).

⁴⁵⁾ C. D. P. V. 286 č. 199 (1466).

⁴⁶⁾ *Eod. loco*: *Quomodo ipse primo, Egregium Petrum de Somlijo sibi in fratren recepisset adoptivum . . . et quasilibet porciones . . . tum ob sinceram huiusmodi fraternalis dilectionis zelum, tum vero pro quadringentis florenis auri puri hungaricalibus boni, veri et iusti ponderis pro necessitatibus prefati Georgii Aaron, per ipsum Petrum de Somlijo datis . . . Ipsi Petro . . . dedisset, contulisset et vendidisset . . .*

⁴⁷⁾ C. D. P. IV. 238 č. 179 (1399) *Quod licet ratione affinitatis sibi ipsis attinerentur et attinuissent, tamen ut maiori firmitatis vinculo sibi ipsis obligati sint et existant, matura deliberatione inter ipsos prehabita in infrascriptis possessionibus eorum in fratres adoptivos se se recipientes, ac in eisdem possessionibus eorum infrascriptis coheredes et legitimo successores se se preficientes, talem fecissent inter se fraternalem contractum . . .*

⁴⁸⁾ *Wenzel*, C. d. Arp. XII. 557—8.

⁴⁹⁾ *Fejér*, X. 6. 970 (1421.)

Mezi adoptovaným a adoptujícím při bratrské adopci vznikly poměry právní jako mezi příbuznými, kteří se rozdělili, tedy mezi t. zv. bratry soudilnými. Je to zřejmo i ze samotného pojmenování adoptivních bratrů, kteří, jak jsme viděli, nazývají se také *fratres dividuales*.⁵⁰⁾

Právě tak jako tito příbuzní soudilní byli poutáni zřetelem k rodinnému jmění stále ještě svazkem právním,⁵¹⁾ tak také při adopci zřetelem k adoptivnímu jmění vznikaly mezi oběma v adopci účastněnými osobami zvláštní poměry právní již za života jejich. Je to patrné i z výrazů, kterých se při bratrské adopci užívá: na př. adoptant přijímá adoptovaného *in perpetuum hereditatem*,⁵²⁾ nebo je tu užito výrazů: *se se recipientes, ac in eisdem possessionibus eorum infrascriptis coheredes et legitimos successores se se preficientes*.⁵³⁾

Z těchto výrazů lze souditi, že již za života adoptivních bratrů jevila adopce své účinky. Setkáváme se s tím, že adoptující to přímo vytýká, že mají mezi ním a adoptovaným vzniknouti poměry právní jako mezi bratry rodnými.⁵⁴⁾ Vyskytá se také, že adoptující přímo při adopci dává adoptovanému část svého majetku za života svého.⁵⁵⁾

Nejdůležitějším účinkem bratrské adopce je vznik dědického práva mezi adoptantem a adoptovaným. Velmi jasně tento účinek vyslovuje *Tripartitum* (I. 66. § 2). Ale ovšem prameny i před *Tripartitem* jej vytýkají. Tam, kde jest bratrská adopce jednostranná, vzniká dědické právo po smrti jedné ze stran, tam, kde je adopce vzájemná, vzniká dědické právo oboustranné.⁵⁶⁾

⁵⁰⁾ Srov. Tr. I. 49 § 1. . . . *contractus ipse, vim fraternalis dividionalitatis . . . tenet.*

⁵¹⁾ Srov. Tr. I. 47.

⁵²⁾ C. D. P. IV. 295 (1430).

⁵³⁾ C. D. P. IV. 238 (1399).

⁵⁴⁾ *Wenzel*, C. d. Arp. XII. 558, . . . *et ut indissolubilis fraternitatis opem et operam, obsequium et auxilium, tutamen et juvamen ab eisdem tanquam fratribus suis carnalibus in vita sua et in evum in omnibus negociis et quibuslibet suis agendis consequi valeat et habere semper et ubique . . .*

⁵⁵⁾ *Loco cit.* . . . *pro eo de possessione sua . . . istas terras suas seu possessiones . . . dedit, contulit et tradidit prenominitis fratribus . . . sibi irrevocabiliter iure perpetuo possidendas . . .*

⁵⁶⁾ Na př. C. D. P. IV. 296 (1430), *Fejér*, X. 8. 496 (1409).

Dědické právo vztahuje se i na dědice osob účastnivších se v adopci. To bývá v adopcích přímo vytýkáno.⁵⁷⁾ V bratrské adopci může býti dokonce i určeno, jde-li o adopci více osob, jak mají tyto osoby po sobě dědit, zemře-li jedna z nich.⁵⁸⁾

Zvláště při adopcích vzájemných, t. zv. kontraktech, vystupuje smluvní poměr mezi stranami i při určování dědického práva.⁵⁹⁾ Bývají pak tu připojována různá jiná ustanovení týkající se dědického práva adoptovaných ještě k vlastní bratrské adopci.⁶⁰⁾

Uvedli jsme, že bratrská adopce práva uherského byla srovnávána s českým spolkem prof. Kadlcem. Bylo upozorněno, že český spolek tvořil umělý rodinný nedíl, právě tak jako bratrská adopce tvořila rodinnou soudilnost. Právě tak jako při spolku, tak i v bratrské adopci účel jejich nese se k založení dědického práva osob zúčastněných v obou těchto právních ústavech. Měli jsme příležitost na jiném místě⁶¹⁾ ukázati, že spolek nabýval v určitých případech, zvláště připojováním vedlejších ustanovení, význam skutečných dědických smluv. A právě v tomto směru lze srovnati bratrskou adopci s českým spolkem.

Pro srovnání bratrské adopce uherské s českým spolkem je právě charakteristické, že české právo zemské adopci neznalo. a že spolek vlastně adopci nahrazoval.⁶²⁾

⁵⁷⁾ *Fejér* X. 7. 232 (1430); C. D. P. IV. 296 č. 219.

⁵⁸⁾ *Wenzel*, C. d. Arp. XII. 558 (1294).

⁵⁹⁾ Příklad poskytuje nám na př. *Fejér*, X. 8. 496 (1409).

⁶⁰⁾ C. D. P. V. 297 (1466). Je to příklad, kde adopce je spojena s prodejem určité části majetku. Bylo zde připojeno nejen ustanovení o dědicích adoptujícího, nýbrž i o event. zpětné koupi majetku, který byl prodán adoptovanému.

⁶¹⁾ Dědické právo podle českého práva zemského (1922).

⁶²⁾ Zajímavý případ, který by připouštěl snad vliv uherské adopce v zemích českých, našel jsem v době pozdější v *Žerotínových Zápisích* o soudu panském v I. sv. str. 247. Zpráva tu uvedená zní: „Rok mezi Florianem Dubčanským z Račic a Bernartem Janaurem z Strachnova. Poněvadž Florián nestál, ukázáno na pořádek. Není ten Florián stavu rytířského, než jest rodič z Fulneka a jmenoval se prvé, dokud u mně (t. j. Žerotína) i u jiných za forira sloužil, Florianem Fulneckým; než potom ho jeden z těch Dubčanských, protože ho peníze zakládá, za strejce přijal. Ale to nic neplatí, poněvadž ho stav rytířský nepřijal do stavu“. Žerotín sám ovšem velmi jasně charakterizuje tento případ jako výmínečný a právně neúčinný, pokud šlo o přijetí do stavu.

Obraťme ještě pozornost k některým zvláštním zjevům v právu uherském, které přispívají k objasnění jak bratrské adopce uherské, tak i všeobecně soukromého práva uherského vůbec.

Upozornili jsme, že pojem bratrské adopce v Tripartitu je velmi striktně uveden. V době před Tripartitem však připojují se k bratrské adopci různé doplňky, kterými účinek její je doplňován. Jako příklad možno uvést nahoře zmíněný případ, kdy adoptující dává adoptovanému určitou část majetku již za života svého. Ale k bratrské adopci může být připojeno i ustanovení, že obě strany činí se účastny všeho svého majetku již za života. V tomto případě vzniká tudíž mezi stranami vzájemně se adoptujícími poměr nedílnosti. Příklad tento, jehož slova v poznámce⁶³⁾ jsou uvedena, nalezi jsme v pramenech chorvatských. Blíží se již více českému spolku než pravidelné bratrské adopci uherské.

V pramenech uherských nalezi jsme však řadu smluv, které bratrskými adopcemi sice nejsou, o nichž však jest se třeba zmíniti, porovnáváme-li bratrskou adopci uherskou s českým spolkem. Jsou to smlouvy, kterými přímo nedílnost vzniká jako při českém spolku. Že mohly tyto zjevy objeviti se i v Uhrách, to lze si vysvětliti tím, že byly tu stejné právní poměry mezi nedílnými jako tomu bylo v zemích českých.

Příklad smlouvy podobné českému spolku máme již z počátku 14. století. V této smlouvě zcela jasně se prohlašuje, že mezi smluvními stranami vzniká poměr *nedílnosti* jako mezi bratry se

⁶³⁾ *Laszowski*, Monumenta historica, II. str. 78 č. 59 (1491) ... capitulum ecclesie Zagradiensis ... quod Nicolaus Mladenichicz et Stephanus Beryzlawych de Werhreka nostram venientes presenciam ... confessi sunt eo modo, quomodo ipsi matura infra se animi delideratione prehabita, cupientes fraternali frui amore ... sese mutuo in fratres adoptivos et condisionales universorumque bonorum ipsorum tam nobilium quam immobilium, presencium videlicet et futurorum, acquisitorum et acquirendorum participes assumpsissent et acceptassent, eademque ipsorum bona tam mobilia quam immobilia, presenciam videlicet et futura, acquisita et acquirenda quomodocunque vocitentur, vita sibi comite absque subterfugio et renitencia aliquali invicem participare, seque mutuo tanquam fratres sublevare et nec se in bonis predictis ab invicem dividere et separare, sed eisdem communiter et sine differencia, uti, frui, et gaudere promiserunt et spondissent, ymo assumpserunt, acceptarunt, promiseruntque et sponderunt.

všemi důsledky.⁶⁴⁾ Je to vytvoření umělé nedílnosti i s tím ovšem, že mezi nimi vzniká i vzájemný dědický nápad.⁶⁵⁾ Analogie mezi českým spolkem je tu zjevna, ač jsou tu také ustanovení, která tuto smlouvu odlišují od českého spolku.

Jiným příkladem takovéto smlouvy mezi příbuznými jest smlouva, která vzniká mezi rozdělenými a kterou se právě rozdíl ruší a odvolává a mezi příbuznými nastává opětně nedílnost se všemi důsledky zvláště s nárokem dědického práva, zemře-li jeden z nich bez descendentů. Pro příklad uvádíme tuto smlouvu ve výtahu: ... licet inter ipsos ... in earum possessionibus vbique existentibus perpetualis divisio facta fuisset, et extitisset, tamen propter bonum pacis et fraterne dilectionis ac sincere karitatis ... praedictam divisionem modo premisso inter eos factam revocassent ...⁶⁶⁾ Příklad zde uvedený není jediným⁶⁷⁾ a zdá se tudíž, že podobné smlouvy byly obvyklé. Zvláště bylo v nich vytýkáno, že nastupuje pak mezi příbuznými opětně dědické právo.⁶⁸⁾

Jiný případ vzájemné smlouvy, která se podobá bratrské adopci a zároveň i českým spolcům, je zachovaná smlouva, v níž opětně zcela jasně je vysloveno, že mezi smluvními stranami vzniká spojení jako při českých spolcích. Právě pro charakteristickou formu stůžž zde tato smlouva rovněž ve výtahu: ... Johannes dictus darabus filius dominici de sancto Georgio, Comi-

⁶⁴⁾ Cod. And. I. 128 (1307) ... vt ipsi vnum sint omnibus factis eorum, ac pura et sincera dilectione amplectentur, vt fratres et proximi tenentur, et quod vna pars sine consensu et voluntate partis alterius in negotio aliquo possit vel valeat palam seu occulte procedere, sed quicquid in prosperis vel adversis agi debeat communi ac pari voluntate fiat et terminetur ...

⁶⁵⁾ Loco cit str. 129 ... quod si qua pars sine heredum solacio diem claudens extremum decesserit, omnes possessiones eius et castra ... parti superviventi ... devolverentur pleno iure possidende.

⁶⁶⁾ *Fejér*, IX. 2. 107 (1351).

⁶⁷⁾ *Fejér* IX. 6. 153.

⁶⁸⁾ Loco cit. ... perpetualiter inter se divisissent et perenalem divisionem semper duraturam ordinassent, sed sentientes inter se deliberantes saniori vsi consilio divisionem perpetualem super dicta possessione eorum Oha inter eos factam revocassent et annullassent immo revocaverunt et annullaverunt coram nobis omnino immuntando eo modo, quod si una partium absque heredum solatio decederet, extunc portio sua in sepe dicta possessione Oha ad alteram partem superstitem heredum contubernio fruentem devolveretur.

tatus Komaroniensis . . . Ladislaus filius Nicolai de Kendertow vniuersas possessiones et possessionarias eorum porciones bona et res quaslibet in unum commiscuissent, in alterum ipsorum, si quem ex ipsis, decedere contingeret orbatum heredum solacio, pleno jure devolvendas . . .⁶⁹⁾

Máme však příklad z práva uherského přímo odpovídající plně českým spolkům. Je to listina zachovaná ze Spiše z r. 1430, která obsahuje smlouvu příbuzných ve čtvrté generaci.⁷⁰⁾ V této smlouvě prohlašují příbuzní, že třeba byli spojeni páskou příbuzenství, přece uzavírají nad to ještě smlouvu, která zde výslovně se jmenuje *vnio*.⁷¹⁾ Třeba by jen z tohoto vnějšího názvu, který se v pramenech uherských vyskytá často ve významu různém,⁷²⁾ nebylo by ještě možno usuzovati na podobnost s českými spolky (*vnio bonorum*), přece je tu vnitřní podoba.

Strany, které se ve smlouvě, jak uvedeno, spojily, vzájemně si odevzdávají svůj majetek,⁷³⁾ takže vzniká mezi nimi poměr

⁶⁹⁾ C.D.P. V. č. 120 str. 148 (1366).

⁷⁰⁾ *Fejér X. 7. 229.* Pro důležitost budtež zde uvedena jména a jejich poměr příbuzenský: . . . quod Nobiles viri Johannes et Stephanus filii quondam Magnifici Emerici, alias Regiae Maiestatis Secretarij Cancellarij filij quondam Petri de Peren, fratres vterini ab vna; nec non alter Johannes et filij Symonis de dicta Peren.

⁷¹⁾ Quod ipsi zelum sincerissime dilectionis vinculum attendentes, ac nexum naturalis foederis et consanguinitatis, quibus invicem coniuncti existerent, matura et bene deliberata meditatione considerantes, pro se et pro eorum heredibus, cunctorumque et singulorum ipsorum heredum successoribus et posteritatibus universis . . . inter se mutuo infrascriptae concordie, et dispositionis fecissent *unionem* . . .

⁷²⁾ Srov. na př. C.D.P. V. 126 (1351), kde uvedena je *fraternalis vnio*, kde označuje se tím poměr příbuzných vůbec. C.D.P. VI. č. 265 (1280) se mluví: propter vnionem et mutue consanguineitatis dileccionem, a značí tudíž *vnio consanguineitatis* svazek příbuzenský. Bartal ve svém Glossáři bohužel nepodává vysvětlení tohoto slova.

⁷³⁾ *Fejér X. 7. 230* násl. Děje se to touto formou: . . . quod predicti Johannes et Stephanus . . . ipsorum vniversa et singula castra, tenuta, possessiones, oppida, villas, thelonea, tributa, aquas, aquarum decursus, piscinas molendina, silvas, nemora, rubeta, campos, terras cultas et incultas, fenilia, prata, et eorum pertinentias vniversas . . . Johanni et Nicolao, . . . annuissent, tradidissent et assignassent; ymmo annuerunt, tradiderunt, et assignarunt coram nobis, perpetuo et irrevocabiliter tenen. possid. et habendas . . . Podobně se děje i z druhé strany.

jako mezi nedílnými příbuznými. I tento vzájemný poměr právní je velmi jasně v této smlouvě uveden, takže budeme ho zde parafrasovati přímo ze smlouvy:⁷⁴⁾ . . . ambe partes predictae pretacta castra, tenuta, nec non possessiones, oppida, villas, telonea, tributa et singulas eorum pertinentias taliter et tali modo pariter et insimul, habere, tenere, servare, eisdemque uti et gaudere, debeant, et teneantur, ac si in ipsos, et in ipsorum heredes, coniunctim, iuxta laudabilem et approbatam, Regni Hungarie legem et consuetudinem ab uno patre seu uno avo essent et forent jure successor. et hereditario devolute.

Mezi osobami v umělý nedíl spojenými vzniká vzájemný nápad, který jasně opětne charakterisuje dědické právo mezi nedílnými. V podíl na společném a nedílném majetku vstupují především descendentem zůstavitelovi a teprve, není-li těchto, je otázka dědického práva řešena tak, že tento díl (*pars seu portio*) spadá na všechny nedílné příbuzné.⁷⁵⁾

I při těchto smlouvách stejně tak jako při adopci a i při českých spolkách, bylo nutné svolení panovníkovo.⁷⁶⁾

⁷⁴⁾ Loco cit. 232.

⁷⁵⁾ *Fejér, I. c. 232.* Voluerunt eciam partes predictae et inter se ordinarunt: quod si aliquem ex ipsis ab hoc seculo absque heredum solacio migrare contingeret; extunc illius descendentis, praemissorum castrorum, tenutorum, possessionum totalis pars, seu portio in premissas superstites coniunctim et in eorum heredes, heredumque ipsorum posteritates jure hereditario et successorio perpetuis temporibus devolvantur.

⁷⁶⁾ C.D.P. V. č. 120 str. 148 (1366).